



1991-yildan
chiqa boshlagan

2024-yil. 4-sod

ISSN 2010-5584

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
МАҚТАВГАСИЯ VA МАҚТАВ TA'LIMI
VAZIRLIGINING ILMOJ-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

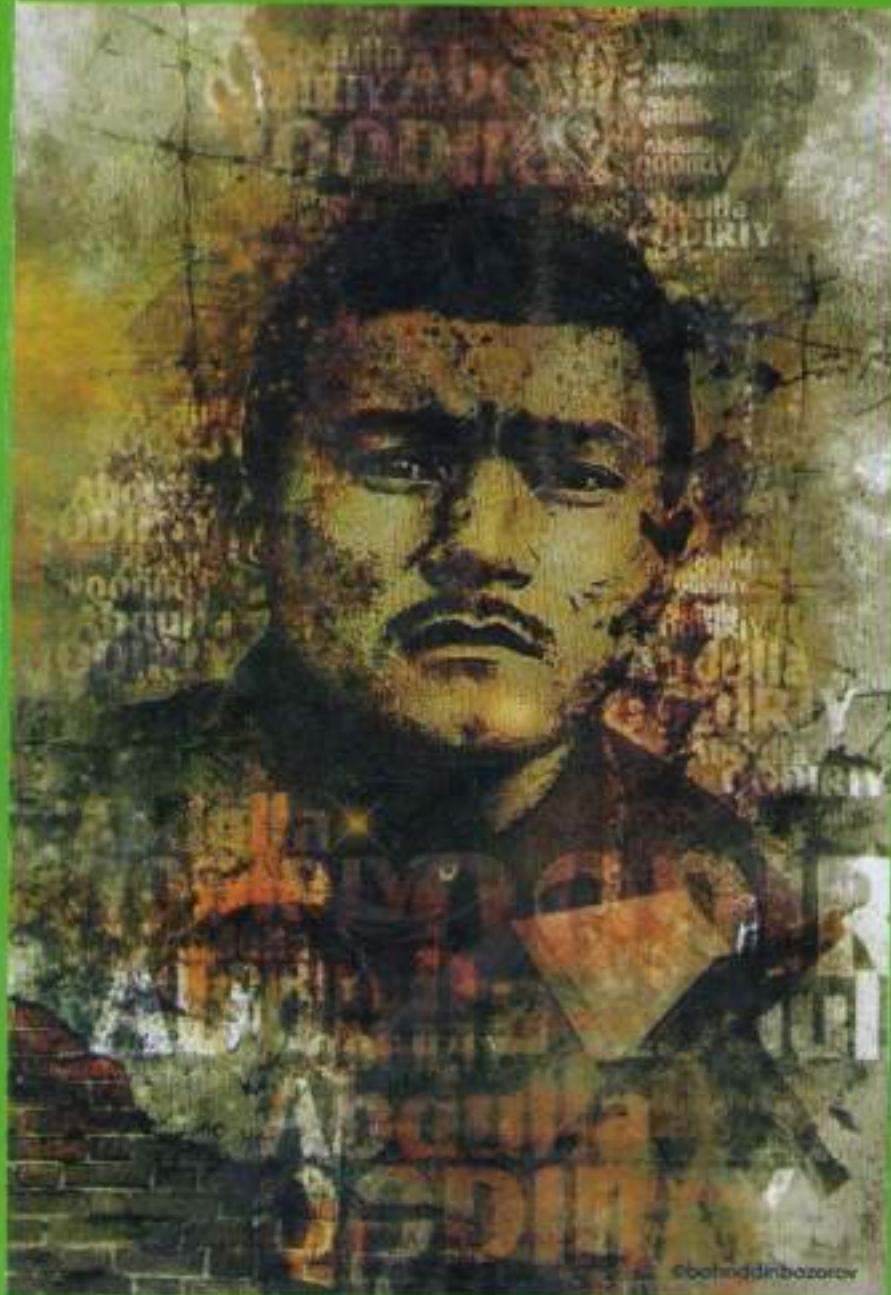
Я

ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

<http://tiladabiyot.uz> www.tiladabiyot.uz til_adabiyot@mail.ru www.tiladabiyot.ru til_adabiyot@mail.ru www.tiladabiyot.kz til_adabiyot@mail.ru www.tiladabiyot.com til_adabiyot@mail.ru www.tiladabiyot.az til_adabiyot@mail.ru



obodiddinbozorov

Ushbu sonda



ЎЗБЕКИСТОН
МІНИСТЕРСТВО
ДЕШВОЛІМЕНДЕ

Тағылым жаисаралық
адабияттың
компетенциясы

7
б.
б.



МЕТОДИК ТАУИХА

Она тілшілік сурғанда
жүйелдердің ғылыми

13
б.
б.



ТАРЫСЫ

Жеке
адабиеттанасында
сүйем бөлә орнанын
мын-мактү жаһанды
өткізу

41
б.
б.



КЕЛДІРІЛЕШЕ

Промат
алтернативалық
жыныстар мен

59
б.
б.



O'zbekiston
Mabruk va axborot
agentligida 2014-
yil 19-dekabrda
0055-roqam bilan
qayta ro'yxatga
olingan

2024-yil, 4-som

TAIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGASTA VA MAKTAJ UZEMI
NAZIRLIGINING U MULAKUDIN JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ЗОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

LANGUAGE TEACHING

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Tahrir keyfiyat:

Hilola UMAIROVA
Olimjon KENJAYEV
Nizomiddin MAMMUDOV
Bakodur JOVLOVIEV
Urgenjon O'RUMOV
Muhammad MIRKURBANDOV
Jahor ESHONQULIOV
Velijon QUDIROV
Babayar DANIYAROV
Abdusalam NOSIROV
Tolib ENAZAROV
Tojibek SAYDALIEV
Ravshan ROMONOV
Zulkephoi MIRZAYEVA
Qosimqorj YULDOSEH
Tajikov SABITUCHA
Salma JUMAYEVA
Nurlan NAMANGANOVA
Qiyus BAYUMIROV
Admir DAVLA TOVA
Surbor TOLLAGANOV
Yoldosha RASHMATOV
Luchin JURKUAEV
Imrul Karimov

Bosh muhabber:

Farrux ABBORDOV

Sahifalovchilar:

Azmal FARMONOV
Gulnara VALIYEVA

Nashriyotun max'sullari:

Miljal NAMIZOVA
Nigora LIRALOVA
Elnurra TORUSYAN

Tehnikiyat max'sullari:
100006, Toshkent shahri
Noroz Burchoi 30-uy
Telefon: (998) 121-74-16,
(998) 233-09-10; (998) 237-93-45,
(998) 233-07-67
e-mail: ml_abbordov@mail.ru
web-sayt: www.tiladabiyoti.uz

Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.

Yaynomasiga 2024-25-oq deyibaniid. O'sebkiston Respublikasi Mabruk va axborot agentligi 2024-yil 19-dekabrda 0055-roqam bilan qayta ro'yxatga olingan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.
Journal is'mi engil bekorlariga "TIL VA ADABIYOT" deb qo'shilgan.

MILJUDA RIGA

Adabiy ta'limi

Sarvarra Akobirova. Oshiq samon osridagi ulug'xon darsxona 2

Qader Allamurotov. Fa'tim camaradorligini oshinchig 'TAK' kompetensiyasi 7

Gulnurah Yusuprova. Differential mafruddos in EFL classes: general overview 8

Hilola Maksudova. The dual focused approach of CLIL and FMI for integrated language and content mastery 10

Mehmida davrida

Saida Melkumova. Qissalarni o'rnatishda lug'atdardan foydalantib 13

Umrazaqhon Saliddiqirova. The role of active methods in teaching foregn languages 16

Zubila Mahmudova. Problems in developing students' speaking skills and teachers' role in their solution 18

Taliblari

Yog'ibekjon Ikbakirov. Genoz jurnalizsiga mohiyad. O'sebkiston shakdanish temoyinli 19

Baxtiyer Danlyarov. Navoyming beysuk elamalari 21

Sabina Ruzayeva. Ulug'bek hamdamning "Nevozozat" asan hujayriy agentlik tahlif 23

Shohzodam Bodirova. Bi va yujuda darsxona 24

Zuberajd Boboljonova. Davrli navhrilarga san'siz mawzularining idrib kalsishi 26

Qasbar Matallayev. "Mayrat ul-abror"da Koja Ubaydullo'ning ahsor sifosimining badly raliq 28

Tilshunoslik

Rasitbekovli Ayatov. Turliyoga oldingazcha serminar berilgancha surʼutda surʼun malakasabir 30

Baxtiyer Mengiliev. Shavat va zamangani o'sebkistonligida metodologiya moshimmasi 32

Nargiza Xodjalikulova. Jorda is'matullayeva. Tanqidning labda hushresh ko'nikmasini etibarerdan boshchili qizuvchining kreavtik mahorati 37

Tadqiqot

Enilboz Abdurimova. Klassik usulide tilimoy harkorak mazbati 39

Eqobol Qondirgannoja. Janbon anishboschuniga qo'shimcha imly-nazariy shandan o'rnatilishi 41

Qobil Nurjanov. Dastloq tekshishning etnografik shartlarda matosibasi 44

Sohibjon Mirzoyev. Pedagogika va psichologiya yettilishi talabalarining engil tanda eg zabihi 46

Fransuzscha mazbati

Khishod Ro'islouev. Fardonva Yashashchevaya. Media seidlari qurʼu qinda axborot uchitishning usuliy xususiyatlari 48

Mujahidra Shopt

Dunya Turdimova. Imminganani men su'montitellerga no padhomni 49

Isomishlariga chit matematika

Neobibi Turusqanova. Shokladaboy Biamirov. Isogolimizmene sronizatsiyasini qurʼi obutinni

studenchni ixtiyoschka gruppa rahbarimizning qoida rinchayli dastlabiqotiga 51

Anisimova Karimova. Innoqradionalnye tekhnologii i sovremennoe izuchenie komp'yuternojnaynoj podgotovki

budushchego umitelja russkogo jazyka nam inostrannogo 53

Surbayev Hanrahorjanova. Kaj erkinchilno obuchit' studentov jekonstitutsionnogo chayrav/sinni kreativitennisu

pischiu na inostrannom jazyke 55

Ro'yxoznaniye

Makbuba Boltaeva. Konsepti «Mominning» va «mu'minning» va russkin poesovining hujayriy 57

Muhammad Bursigova. Konsepti roditelari va dazib va russkin va inglizskin parsonini 58

Aleksandra Sherpi. Orovchiq dastlarmi nofizatini v yezhik pishchitasi 59

Literaturovedenie

Elena IOvenchenko. Aktual'nosti istoricheskix romanov V.S. Pil'nuka 61

Sulzam Zakiyebanova. Naiqa Sizdrikova. Rol'i zudishtestvennosti v russkikh lesonakh Andreeva «Vsej». 62

Nauchnye issledovaniya

Aldana Shim, Irmina Pavlova. Antipetra i kemi - i glorifa v iserayskim va russkym jazykakh 64

Oльга Илья Варва Матматуллоева. Морфологичеки и семантический аспекты лексико-семантической лаконизаций формирования составных и многочленных слов в корейском языке 68

Ersilia Kaimatkhanova. Nitiriyat-olimpiyadalarini s pitaniiami er vosprediteliem na tafsirformatsioon iklimintivnykh

aspektov linnitsnosti 72

Zulfiqar Gizzalimov, Timida Faurozova. Boshqarriq digital xalqaro texnologiyalari sovremennoju literaturu.

«Qaysari» texnologiyalari qurʼi qinda qurʼi qinda 74

Shaxnaza Davydova. Osobennosti mervalizatsiya konsepti «kum» v russkoy va uzbekoy alimimis

zabritiine mira 76

Viktor Sazanov. Zingfried va Alpinus' obraz nadezhnogo prezidenta v amerskix narodov 78

TAIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

UZBEKISTON RESPUBLIKASI

Jurnal

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vazirligi hujazidagi
Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosasi qarors bilan Filologiya hamda Pedagogika
fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy matnularini
chop etish traviya etilgan milliy i'mtuju po'zir

Foydalanilgan adabiyotlar

- Wilson J.J. *How to teach listening*. - Edinburgh Galo Pearson Education Limited, 2008.
- <https://communicate.com/listening-improving-the-most-used-communication-skill>
- <https://www.skillsyouneed.com/ips/listening-types.html>
- Beard D., Bodie G. *Listening research in the communication discipline*. In P.J. Gehrke & W.M. Keith (Eds.), *A century of communication studies. An unfinished conversation* - Routledge, 2014. - pp. 219-245.
- Imhof M. *What makes a good listener? Listening behavior in instructional settings* // *International Journal of Listening*, 1998, 12. pp. 82-105
- Myers S. *Empathic listening: Reports on the experience of being heard* // *Journal of Humanistic Psychology*, 2000, 40(2). pp. 148-173
- Walvin A.D., Coalclay C.G. *Listening* (5th ed.). - McGraw-Hill, 1996
- Worthington D.L., Fitch-Hauser M.E. *Listening: Processes, functions, and competency* - Routledge, 2018.

Tadqiqot

**Intizar ABDIRIMOVA,**

Chirchiq davlat pedagogika universiteti dozent v.b

KLASTER USULIDA IJTIMOIY HAMKORLIK MEXANIZMI

Annotatsiya. Maqolada loyiha faoliyati va pedagogik ta'lim klasteri tushunchalanga ta'm berilib, loyiha faoliyatida klaster usulini o'llashda ijtimoiy hamkorlik bushunchasi misjolar yordamida o'tib berilgan.

Kaitin so'lalar: klaster, ijtimoiy hamkorlik, mexanizm, ijtimoiy shuyakhter, loyihalash faoliyati, pedagogik ta'lim klasteri, klaster yondashuv, innovatsion texnologiya

Annotation. The article defines the concept of project activity and the cluster of teacher education, as well as the examples of the concept of social cooperation when applying the cluster method in project activity.

Keywords: cluster, social cooperation, mechanism, social education, project activity, teacher education cluster, cluster approach, innovative technology.

Аннотация. В статье определены понятия проектной деятельности и кластера педагогического образования, а также на примерах раскрыта природа социальной кооперации при применении кластерного метода в проектной деятельности.

Ключевые слова: кластер, социальная кооперация, механизм, социальное образование, проектная деятельность, кластер педагогического образования, кластерный подход, инновационная технология

Yosh avlod ta'lim-tarbiyasiga e'tibor berish davlat areqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Shuni Inobalga qigan holda ta'lim tizimida bir qator o'zgarishlar va ishlottollar amalga oshirilmogda. Taraqqiyotning jadal sur'allari ugrayli innovalsiyalarni ta'lim jarayoniga ta'biq etish bugungi kunning dolzarb masalalari qatoronda turibdi. U ta'lim sohasidagi tizimli muammolarni yangi usul, shakl, yondashuv va texnik jarayordan foydalangan holda yechish sohasida qatil ko'satkichilarini oshirish jarayonini ta'minlaydi. Shu nuqtayi nezardan axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'zaro hamkorlikda organish imkonini beruvchli, asosan ta'lim jarayonida an'anaviy ta'lim mexanizmidan roz kechishni maqsad qilgan va o'quvchilarning tashabbuskorligini rag'batlantiriedan loyihalash faoliyatini ta'biq etish shubhasisiz, samarador ustunlikka ega. Loyalash faoliyatida turli ta'lim muassasalarini, jamiyat va davlat tashkilotlari ishlrokida hamkorlikdagi loyihalar muhim o'nusidagi.

1910-yilda Kolumbiya universiteti pedagogika kollegi quruvchisi Liliyam Kilpatrick loyihalash metodining mo'yaligiga bag'ishlangan "Loyihalash metodi" maqolasi niyaz etdi. Muallifning maqolalarida bu alama quyidagi chezholanadi: "Loyiha" atamasasi faoliyatning har qanday imkoniyatini, eksperimental jarayonning munosabatini enlatishi kerak. Bunda maqsad Ichku omil sifatida:

- faoliyatning maqsadini anglatadi, sajniga ega etish jarayonini boshqaradi,

- shaxsning o'z faoliyatini va ichki qobiliyatini ro'yobga chiqarishiga xizmat qiladi [1].

Loyihalash metodi uzlaksizlikni ta'minday olmagani va puxta o'ylanmagan metod sifatida tenqidga uchradi va yaqin davrgarcha ta'lim jarayonida qo'llanilmasdan ketdi.

Rus olimlan Ingrid Bern va Yens Schnayder loyihalash faoliyati o'quvchilarni malum bir ta'lim olish davrida (o'quv yili yoki yanim yillik) bilm olish va kasbgan yo'nallanish ishlashini ta'shil etishning usuli deb hisoblaydi [2].

Loyiha faoliyatida asosiy o'nini turli ta'lim muassasalarini, jamiyat va davlat tashkilotlari hamkorligidagi loyihalari egallaydi. Loyalash metodining ta'limga kirok kelishi XIX asrda to'lg'ri keladi. "Klaster" nazariyasi birinchi marta qilisdi sohasida vujudga kegen. "Klaster" nazaryesining kop qimatligi mohiyatan turli nazariy yondashuvlarning shakllanishiga olib keladi.

O'quvchining bilimi o'sishi ichki va tashqi o'qish faoliyati nafijasida yuz beradi. Ichki omillarga o'quvchining o'z uslida ishlashi, zarur billmlerni egallashga intibb jarayoni kirilisa, tashqi omillarga o'quvchining loyiha jarayonida intirok etishi va shu orqali egallagan bilimlari nazarda tutiladi [3]. Loyalash faoliyatida turli ta'lim muassasalarini, jamiyat va davlat tashkilotlari ishlrokida hamkorlikdagi loyihalar muhim o'rinn tutadi. Maktab o'quvchilarining ijtimoiy boshniyatga molik loyihalarni amalga oshirishdagi ishlroki utarga mukammal bilm va yuksak malakaga ega

bo'lish, muateqil faoliyat ko'nikmalarini egallash imkonini beradi. Ana shu jihatdan kelib chiqqan holda bugungi kunda maktab bilbuvcisining ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishiga ijobjiy ta'sir ko'rsatayotgan maktab tizimi-dagi ta'lim-tarbiya jarayonida ijtimoiy hamkorlikka alohida e'tibor qaratish masalasi kun tartibiga chiqqotgda.

Loyihalash faoliyatida klaster usulini qo'llash loyiha topshiriglanni hal qilishga qaratilgan huquqiy, moliyavly-iqtisodiy va tashkiliy-melodik shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan faoliyatdan loydalanishni o'z Ichliga oлади.

Klaster usuli yordamida loyihalash faoliyatini tashkil etish hamkorlik va o'zaro muloqotni telab qildi. Bu, o'z navbatida, ta'llinning mahalliy hokimiyat organlari, jamoat lashkilollari, biznes va mehnat hozori bilan ijobjiy tarzda o'zaro ta'sir etishining ilodasi sanaladi. Bundan kelib chiqqan holqa loylha faoliyatida klaster usulini qo'llashdagi eng samarali mexanizm sifatida ijtimoiy hamkorlik nazarda tuhiladi chunki aynan shu orqali loyihaning ishtirokchilar o'rjasida amaliy muloqotga erishish mumkin bo'ladi.

Klaster metodasi asosida tashkil etilgan loyihalash faoliyatida ijtimoiy hamkorlik nafaqat ta'lum tizimi, balki surʼi toifa va qiziqishga ega bo'lgan ijtimoiy sinflar va ijtimoiy guruhlar, turli darajadagi muassasalar, o'quvchilar, o'qiluvchilar, o'quvchilarning ota-onalar bilan o'zaro integratsiyalashuv jarayonini yuzaga kelliradi. Umumta'lum maktablar, ilmiy muassasalar, qoshilmcha ta'lum muassasalar, muzeylar, kulubxonalar, axborot tarmoglari bu jarayoning faol ishtirokchisiga aylanadi. Loyihalash faoliyatidagi bunday yaqin ijtimoiy hamkorlik natijasida mulaxassislarday yordash, loyihani moliyalashtirish uchun marba topish. Ta'lum muassasalarini axborot texnologiyalari va metodik materiallarni bilan ta'minlash, ta'lum jarayoniga innovatsion texnologiyalari joriy etish, turli konkona va tashkilotlar, ilmiy markazler bilan hamkorlik jarayonida innovatsion loyihalarni emalga oshinshi masalalari samarall yechish topadi. Shu o'rinda ijtimoiy hamkorlik mexanizmi ikkita muhim vazifani bajaradi: 1) loyihalar ishtirokchilar o'rjasida ijtimoiy kelishuvni ta'minlaydi; 2) loyihalash faoliyatining asosiy maqsadiga erishish uchun imkon yaratadi.

Ilk bor aynan pedagogika sohasidagi ijtimoiy hamkorlik g'oyalan D.Oyui, S.T.Shatksiy, A.S.Makarenkoning ishlarida o'z ifodasini topgan edi. Ushbu mualliflarning ilmiy asarlardida bolaning labib muhilde real hayotda voyaga yetishi uchun ta'lum muassasasining etrof-muhit bilan, maktabning ota, jamoatchilik, noddavlat uyushmlar bilan mustahkam sloqa o'rnatish zaruratiga turli xil qarashlar keltingan.

Hozirgi kunda ta'lum tizimida yuzaga kelgan vaziyol bu masalaga alohida va kuchli e'tibor qaratish pojizigini

ko'rsalmoqda shuni aytish kerakki, zamona viy pedagogik nazariya ham ta'lum sohasida keng ijtimoiy hamkorlikning zarurligini uqradi. sababi aynan ta'lum lizimi, jamiyatning asosiy aohalari bo'lgan iqtisod, ijtimoiy strukturaler, siyosat, madaniyal bilan uzviy bog'liq yetakchi ijtimoiy institutdir.

Umumiyl hisobda ijtimoiy hamkorlik deyilganda tuni ijtimoiy guruahlarning bengalikdag, jamoaviy umummanfaatlari va ijobjiy faoliyatini anglesh mumkin [4]. Ijtimoiy hamkorlik bu holda davlat va uning nomidan ushbuv munosabatlarda ishtirok etuvchi davlat organlari bilan munosabatlarning boshqa subyektilari - shaxsler, oileler, jamoat guruhlari va insilitillari, noddavlat tashkilotlari, Jamg'armaller va Ittifoqlar ortasidagi munosabatlardan sifalida qaraladi. Ushbu munosaballardan ko'zlangan asosiy maqsad muhim siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa muammolarning yechimini bengalikda topish, shaxar, hudud hayotiga bengalikda masul bo'lish, fuqarolarga yuqon darajadagi ijtimoly xizmatlar ko'rsalishni ta'minlashdan iborat. Ta'lum bezimidagi ijtimoiy hamkorlikni tahlil qilganda bir qancha qarashlar diqqat markazda boladi.

M.S.Chvanovaga ko'ra bu birinchidan, jamoaviy va yuridik shaxs ar. jumladan, ta'lum muassasasining iqtisodiy faoliyatini tashkil etishning huquqiy shakli; ikkinchidan, jamoat tashkilottan, firmalar va kompaniyalarning ta'lum muassasasi bilan norasmiy, ya'ni huquqly kuchiga ega bo'limgan, shartnomra yoki kelishuv bilan tasdiqlangan hamkorlik shakli; uchinchidan, ta'lumni rivojlantirishning bir shakli; to'linchidan, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy hayoti bir maromda bo'lishini ta'minlaydigan mexanizm; beshinchidan, ijtimoiy, oqsisodiy muammolarni barbaraf etishning bir usuli bo'lib, ta'lum muassasasi, ish beruvchi va davlat o'rutasidagi ziddiyatlarni ijobjiy hal qilish shakli [5].

N.Y.Astafyeva fikrcha ta'lum sohasidagi ijtimoiy hamkorlik faoliyatining sevollaridorigiga erishish uchun avvalo jamoat shartnomasi ishtirokchilar, ya'ni subyektlarni bengalikda harakat qilishlari kerak, bu harakattlar natijasida shaxs y manfaatdorlik jamoaviy manfaatdorlikni kelrib chiqaradi [6]. Ijtimoiy hamkorlik oddiy hamkorlikdan o'zining sarmaderligi va sifatlari bilan ajralib turadi, chunki har bir ishtirokchining muvaffaqiyati butun jamoanining muvaffaqiyati bilan bog'liq.

Loyihani amalga oshinshi tajribasi shuni ko'resaladiki, bu ta'lum bozorida hamkorlarning raqobatberdoshligini oshiradi va ularga uzoq muddatda o'z o'minini va mavqoyini qo'lgakiritish imkonini beradi. Ijtimoiy hamkorlik har bir tomonning vazifalerni samarali bajarish, mas'uliyatni his qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

Foydalantilgan adabiyotlar

- Porter M. Competitive strategy techniques for analyzing industries and competitors. – Cambridge, 1980.
- Щербо И. Второе пришествие методов проектов // Директор школы. 2003. №3. – С 25-32.
- Хупорская А.В. Современная дидактика. – СПб: Питер, 2001. – 534 с.
- Янова Д.А. Классический подход как технология управления региональным экономическим развитием URL //subcontag.ru/DocumShow_DocumID_17.html. Загл. с экрана.
- Чаванова М.С. Социальное партнерство в сфере профессионального образования: монография. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. ГР Державина, 2007. – 92 с.
- Астафьева Н.Е. Социальное партнерство в воспитании кадет // Российская кадетская перекличка, 2008, №4. [Электронный ресурс]. URL: http://www.fskk.ru/journal/?aid=126.html. Загл. с экрана